

مکتب

۱۹۱۳ نجی سنه

۱۳۳۲ نجی سنه محرم ۱۹

دیکابر ۵

۱۴ نجی سان. ایکى آطنهده بر چغا طورغان تعليم و تربيه ژورنالى. ۱ نجى يل.

خطا باصلغان قرآن لار.

بو جنایتندهده عیب جانیده، اول البته بونك اوچون جزاسینی کورورگه تیوش. لکن شونك ايله برگه بو مسئلهده اوز بنزیده پاکلهب بولمی، اوز بز یول قویغاچ موندی اشلرنی اشله وچی هر وقت بولور، بو طریقہ بارغانده موندن امین بولو هیچ ممکن توگل. قرآن کریم نك بو کونگه قدر هیچ بر تورلی خطاغه یولو قماينچه صاقلانوب کیلوویده اوزینك معجز کلام الله بولوونن کیلگان الهی بر اشد. یوقسه آنك اورننده عادى بر محررنك تعریری بولغان بر اثر بولسه ایدی، ئەلله قاپچان اوزینك فالبندن چغاریلوب تعریف اینلوب بتکان بولور ایدی. بونی اثبات اوچون قرآن نك بو کونگه قدر نی طریقہ ونیندی قوللارده باصلوب کیلووینه ئەیله نوب قارو ییتسه کیرهك.

یاور وپاده برنجی مرتبه اولارق باصلغان قرآن ۱۶ نجی عصر میلادیه نك باشنده اینتا- لیه نك «وندیک» شهرنده «پاغاننی» طرفندن

I
صوگفی کونلرده مطبوعات و عیوماً خلق نك فکرینی اشغال اینکان ندرسه هیچ شبهه سن آرابزده بولغان ایکى بیوک مسئله - «خطا باصلغان قرآن لار» مسئله سیله «حکومت نك مکتب مدرسه لر بز حقننده بولغان استفسارینه قارشى برداقلاد توزوب بیرو» مسئله سیدر بو ایکى مسئله ایکوویده بز نك اوچون دینی هم ملی نقطه نظر دن غایت بیوک و غایت مهم مسئله لردر.

۱۳ عصر یارم دن بیرلی بسر نقطه سینه قدر مصون بولوب صاقلانوب کیلگان، مقدس دین بز نك اساسی بولغان مقدس بر کتابنك، سعادت بز گه نجات بز غه سبب بولغان الهی بر هدیه بز نك بو قدر فاعش خطا لار غه بولغانوب چغووی البته هر بر مسلمان نی رنجته چک وهر بر مؤمن نك قلبینی پارچه- لایاچق الوغ و آیانچلی، ایشتورگه بیله آغر بر مسئله وزور بر جنایتدر. البته هر بر جنایتنده بر جانی بولا وشول جانی عیبلی طوتیلا؛

طبع ایتلمش قرآندر. بو قرآن نك نسخه لری
پاپالار طرفندن یاندر یلوب بتدیکندن نسخه-
لری فالماغان و فورماتیده معلوم توکلدر.

صوکره ۱۷ نچی عصرده ایکی مرتبه طبع
ایتلوب برسی «هامبورغ» شهرنده کینگیلیمان
طرفندن باصدرلمش (۱۶۹۴) ایکنچیسی
«بادوا» شهرنده طبع ایتلمشدر.

روسیهده برنچی مرتبه اولارق ۱۷۸۷ نچی
سنهده زور فورماتده قرآن طبع ایتلمش،
صوکره شولوق فورماتده ۱۷۹۰-۱۷۹۳-۱۷۹۶-
۱۸۹۸ نچی سنه لرده پیتر بورغده نشر ایتلمشدر.
بو قرآن لار هر فایسی حکومت مطبعه سنده
و حکومت مصارفی ایله طبع ایتلمشلدر.

صوکره ۱۸۰۰ نچی سنه لرده حکومت طرفندن
قزنده گیمنازیه یورطنده عربی حروفات ایله
باصا طورغان بر مطبعه وجودکه کیتراکچ
(بو مطبعه تورلی کشیلر اداره سینه کروپ
چقغاج آخرده اونویورستیت مطبعه سینه قوشلغان)
شونده مسلمانلار نك دینلرینه عائد اثرلر
باصدریلا باشلاغان و صوکره طابا قرآنده طبع
ایتلگان. بو قرآنلار نك اهلیتسز کشیلر
نظارتنده طبع ایتلدیکلر نده کم شبهه ایتەر
و بو کونگه قدر قزنده، پیتر بورغده، باغچه
سرایده طبع ایتلگان قرآنلار نك اهلیتلی
کشیلر نظارتنده طبع ایتلوب کیلدیلر دیوب
نیندی وجدان سلیم نه بته آلور.

مونه شول کونندن (۱۶ نچی عصر نك
باشندن) بو کونگه قدر ۳۰۰ یل اوتوب کیتکان،
شول مدت اچنده دینبزنك اساس بولغان
مقدس قرآن بز همانده یاتلار قولنده اشلنوب
کیلگان. مونی خطادن کم صاقلاغان؟ نیندی

اهل کشی بولارغه نظارت ایتکان؟ کم بونك
حقنده آچنغان، کم بو حقه باش واتوب
بر تدبیر ازله گان؟ هیچ کم یوق. بو فقط
اوزینك معجز بر کلام الهیه بولووی آرفاسنده
صافلانوب کیلگان. ایندی مونه بو کون
قولبزنده بولغان بوالوغ هدیه و نعمت ربانیه نك
قدرینی تقدیر ایتدر و روبزگه بر عبرت درسی
بولسون اوچون بو مسئله کیلوب چقدی.
بو اش بزنك اوچون بر طرفندن آچنورلق
بولسه ایکنچی طرفندن زور بر عبرت درسیدر.
ایندی بز بو درسینی آکلارغه و بو عبرت دن
حصه آلوب موندن صوکره اوز بزنك الهی
مقدس بر هدیه بزگه اوز بز خواجه بولورغه
تیوش؛ موندن صوکره موندی خطالارغه اوروون
قالدرماسلق ایتوب بونك یوللارن باغلارغه
تیوش. بز بو درسینی ده آکلارماسق و بو
عبرت دنده حصه آلا آلماینچه، باشقه مسئله-
لرده گی کبک، بو کون آغز طونروب سوبلپ
دنیا یا کشر اتوب مطبوعاتده شاولاب ایرته گه
اونوتوب طاغیده شولای قالاچق و قالدر اچق
بولسه ق بونعمت نك قدرینی بلورلک حسن نك
بزنده یوقلغی و بوندی الوغ بر هدیه گه اهل
بولورغه نلگرمه گانلگیز آچق بلنه چک و بوندن
صوکره هیچ نی کونمی، فقط بونعمت نك قاپچانده
بولسه بوتون بوتونگه قولبزدن کیتونگنه
کوتەرگه قالاچق.

بوندن صوکره بوندی خطالارغه اوروون
قالدرماو طبیعی قرآن، هفتیک نك طبع سینی
اوز قولبزنغه آلو ایله گنه ممکن بولاچق و بونی
اشله اوچون ده حاضرگی کونده ایک موافق
بر مؤسسسه بولسه اولک بوتون روسیه مسلمان-
نلرینك دینی مرکزی بولغان اداره روحانیه بزدر.

وَلَا تَمْنَىٰ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ كَمَا
 أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا
 وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُمُ

۲۳ - ۲۴ نچى بیتلرده تکرار:

«كَمَا تَبَرَّوْا مِنَّا كَذَلِكَ يَرْبِّهِمُ اللَّهُ أَعْمَالِهِمْ
 حَسْرَتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِبِخْرَجِينَ مِنَ النَّارِ يَا أَيُّهَا
 النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا
 خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ إِنَّمَا
 يَأْمُرُكُم بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَإِنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ
 مَا لَا تَعْلَمُونَ. وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ
 قَالُوا بَلِ نَتَّبِعُ مَا الْفَيْنَا عَلَيْهِ أَبَاقْنَا»

۲۶ نچى بیتنك باشنده توشوب قالغان:

«لِلَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ حَقِّهِمْ لَوَالِدِينَ
 بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى
 الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ فَمَنْ خَافَ
 مِنْ مَوْصٍ جُنْفًا أَوْ إِثْمًا فَاصْلَحْ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ
 إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ
 عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ
 لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ أَيُّهَا مَعْدُودَاتِ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ

خار بطونى مطبعه سنه باصلوب خطا چققان
 قرآن لار حقنده گازیته لرده کوب یازادی
 وخطا اورن لاری - بعض اورنده آیتلر
 توشوب قالغانغی وبعض بر آیتلرنك تکرار
 باصلغانغی - کورسه تلدی، فقط شول تکرار
 باصلغان و توشوب قالغان آیتلر تمامیل یازیلوب
 کورسه تلمه دی. ایندی «مکتب» اوزینك
 اوقوچیلارینه قای برده نیندی آیتلر توشوب
 قالغان و قایو آیتلر تکرار باصلغان،
 شولارنی عیناً کوچروب کورسه تورگه
 تله دیکندن و بونك تاریخی بر اهمیتی
 بولاچغینی ده اویلاب شول قرآنلارده قالغان
 و تکرار باصلغان آیتلرنی کوچرونی موافق
 طابدی:

۱۸ نچى بیت باشنده توشوب قالغان:

«يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلْوَاتِهِ أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ
 يَكْفُرْ بِهِ»

۱۹ - ۲۰ نچى بیتلرده تکرار:

«مُسْلِمُونَ فَإِنِ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدْ
 اهْتَدَوْا وَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَبِّحْهُمْ
 اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ»

۲۲ نچى بیت باشنده توشوب قالغان:

«وَجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ
 حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي»

مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى
الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مَسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ

٢٧ - ٢٨ نَجِي بِيْتَلْرَدَه تَكَرَّار:

الْكَافِرِينَ فَإِنْ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ
وَقُلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الَّذِينَ
لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ الظَّالِمِينَ الشُّهُورِ
الْحَرَامِ بِالشُّهُورِ الْحَرَامِ وَالْحُرْمَتِ قِصَاصٍ فَمَنْ
اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى
عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ
وَانْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى
التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ
وَانْمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ
مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَلَاقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ
مَحَلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا

٣٠ نَجِي بِيْتَنْكَ بِاشْنَدَه تَوْشُوب قَالِغَان:
« أَخَذْتَهُ الْعِزَّةَ بِالْأَثْمِ فَحَسَبَهُ جَهَنَّمَ وَلِبِئْسَ
الْمِهَادِ. وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءً
مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ
الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ فَإِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ

بَعْدَ مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ
حَكِيمٌ. هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ
الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ
الْأُمُورُ. سَلِ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمَا آتَيْنَهُمْ مِنْ آيَةِ
بَيِّنَةٍ وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ
فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ. زَيْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا
الْحَيْرَةَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ
اتَّقُوا فَرَقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

٣٩ - ٤٠ نَجِي بِيْتَلْرَدَه تَكَرَّار:

« فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَرْسَلْنَاكَ بِرَحْمَةِ اللَّهِ وَاللَّهُ
غَفُورٌ رَحِيمٌ. يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ
فِيهِمَا أَثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَأَثْمُهُمَا كَبِيرٌ
مِنَ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ
كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى قُلْ
اصْلَحْ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تَخَالَطَوْهُمْ فَأَخْوَانُكُمْ وَاللَّهُ
يَعْلَمُ الْمَفْسِدَ مِنَ الْمَصَالِحِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَاعْتَمَلْتُمْ
أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ. وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِيْنَ حَتَّى
يُؤْمِنُوا وَلا مَؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلا
أَعْجَبْتُمْ وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا

وَالْمَغْفِرَةَ بِإِذْنِهِ وَيَسْتَعِينُ أَيُّهَا النَّاسُ لَعَلَّكُمْ
يَتَذَكَّرُونَ وَيَسْتَلُونَكُمْ
وَأُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ
وَلَعِبْدَ مُؤْمِنٍ خَيْرٍ مِّنْ مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ

اوفاده بولاچق مجلس نیندی قرار چغار ورغه تیموش؟

یا صارغه طرشوب بوروچی کشیده بولمادی.
بو - اونچی دیکابرده بولاچق علما مجلسیده
مسلمانلارنڭ اوز تلهوی و اوز صورای برله
بولمادی، بلکه حکومتنڭ مراجعت و تلهوی
برله گنه کیلوب چقدی.

بز شوندی خلق ایندی. بز بر نرسه نیده
آرتق کیره کسنمی بز، بولدر ورغه طرشوبیز،
تیک باشقلار کیلوب «مونه سزگه فلان نرسه
کیره کمیمی؟ شونی او یلاشوب قاراگز نهلی»
دیگناچکنه «کیرهک بولسه بولور شول، یارار
او یلاشور بز» دیوب بر آز تیره نه باشلیبیز.
نیچوک بولسه ده بولدی، حکومت چاقدردی،
یاخود جیبولورغه رخصت بیردی، عامابزده بو
کونده جیبولوب بوتون روسیه مسلمانلارینه
عائد بولغان هم اینک اهمیتلی بولغان مسئله ار
- اوقو، اوقوتو، مکتب و مدرسه لر بز حقدنه
بوتون علما، حتی بوتون روسیه مسلمانلاری
اسمندن بر قرار چقارچق؛ بو قرارده کیل -
چکده بزنگ حقدنه حکومتنڭ توزوبهچک
لائحه لرینه نیگز بولاچق در. نهایت نیگز بولا
آلماغانده ده بزنگ علما بزنگ فکر و مسلگن
بیان و بو حقدنه تاریخی بر تذکره بولوب
قالاچقدر.

مجلسک فقط ملالارغنه بولاچق ایمش. دیمک
بزنگ جماعت اشلرنده ایک کوب خدمت

اوفاده بو دیکابرنڭ اوننده مسلمان علما -
سی نڭ کیگه ش مجلسی بولاچق. بو مجلسنی
حکومت تلهوی ورخصتی برله مفتی حضرت
چاقدراچق. مجلسده، موندن ایکی آیلا مقدم
حکومتنڭ بزنگ مکتب، مدرسه و مطلقا اوقو
واوقوتو حقدنه شریعت بزنگ نظر و احکامن استفسار
ایتوب دوخا و نویه صور اینده مرجمت اینکان
مسئله لر ی قاراچقدر. مجلسده فقط حضرت
و ملالارغنه بولاچق، باشقه کشیلر مجلسکه
کرتلمه یهچک.

بو مجلس روسیه مسلمانلارینڭ عمومی
حیاتنده ایک مهم اورون طوتاچقدر. گهلیگه
قشر بزده نه علمانڭ، نه سودا گرلرنڭ و نه ده
پیداغوغلارنڭ بر مرتبه بولسون بر اسپیزدی،
بر مجلسی بولغانی بسوق ایندی. طوقز یوز
بیشنچی، آلتنچی یللارنی بولوب اوتوب کیتکان
مسلمان اسپیزدلیر، مستثنی بر حالده قالالار.
آلارنی عادی هم اشلکی بر اسپیزد دیوب
بولمی. آلا شول معلوم ایکی - اوچ یل
اچنده باشلان یلار هم شوندوق بتدیلرده.
لول اسپیزدلیر بولغان چیل لر هم یللار بوتونله
باشقه ایندی. یللارنڭ هم چیللرنڭ اوزگاروی
برله اول اسپیزدلیرده بتدی. آنده سویله نگان
سوزلرده اونوتولدی. شوندمن صوڭ آندی
اسپیزدلیر صاغنوچی هم شولارنی یاگان

هر مسلمانغه معلوم و بیک آچق بر نهرسه در . شونک اوچون اونچی دیکابر مجلسنده بو مسئله لر حقنده بر تورلی ده اختلاف بولماسلغینه بز بیک اوشانابز . مجلسک بولاچق علماء کرام ننگ ده وظیفه سی تیک شول حقیقتلرنی رسمی صورتده ینه بر مرتبه تصدیق و اعلان اینودن و حکومت که ایرشدر و دن گنه عبارت بولور .

بزنگچه بو مجلسنگ آخر قراری فقط برگنه ماده دن عبارت بولورغه تیوش، که «اسلامده اوقو، اوقوتو فرض، مکتب و مدرسه لازم، بو مکتب و مدرسه لارده هم دینی هم دنیاوی بوتون فنلر اوقولورغه شریعتجه درست، حتی کوب فنلرنی اوقوتو شریعتبز بو ینچه بیک لازم سانالادر» ذاتاً، بو مسئله بزده قویاش کبک آچق و بدیهی بر حقیقت در . موندن مانا کره و مباحثه قیلوناچق بر نقطه ده یوقدر . موندن عجبسنه چک بر مسئله بولسه، اولده شوندی بر حقیقت حقنده سؤال بیروب شوندی زور بر مسئله ایتدروب کوتار و قدرسیسر .

بزنگچه حاضر مسلمانلار اسپیزدی یا صارغه تیوش بولسه، «اسلامده اوقو و اوقوتو درستمی» توگلمی «دیگان مسئله نی مانا کره اوچون توگل، بلکه مکتب و مدرسه لرنی هم آنده اوقولاچق فنلرنی ترتیب که صالو، هم شول حقده بر زاقون لائحه سی نوزو اوچون کیره ک ایدی . بلیمیم بوسی قایچان بولور، اما حاضرگه، مع التأسف، همان شول ایسکی مسئله لرنی، همان شول قویاش ننگ قویاش ایکانن اثبات ایتو برله وقت اوزدرابز . محمود فؤاد

کورسه ته و ایگ آلدن بار اطورغان ضیالیلار - بز، ادیبلر بز، محررلر بز، غزیته چیلر بز، معلملر بز، تأثیرلی زور بایلار بز برسیده بولمایاچق . مجلسنده بولاچق ملالارده خلقدن صایلانوب بارمیلار، بلکه مفتی حضرت ننگ تعیینی و چاقرووی برله گنه بار اچقلار .

دیگ بو مجلس روسیه مسلمانلارینگ اوزلری طرفندن یا صالحان و عمومیت توسن آلقان بر اسپیزد توگل، بلکه مفتی حضرت ننگ کیگش اوچون چاقرغان بر علما مجلسی گنه بولاچق . لکن بزنگ ملا و اماملار بزنگ حکومت طرفندن تعیین ایتلگان مأمورلر بولمیچه، بلکه خلق طرفندن صایلانوب قویلغان و خلق تر بیسه - سنده بولغان کشیلر ایکانن خاطرگه آلسه ق، بو مجلس ننگ ایگ آزدن یارم اسپیزد - یارم خلق صایلاب بیبه رگان مجلس ایکانن اقرار ایتهرگه طوغری کیله در . شونک اوچونده بو مجلس ننگ چاقرغان قرارلاری ده، یوغاری ده ئه یتلگانچه، روسیه مسلمانلاری حیاتنده ایگ مهم اورون طونارغه تیوشدر .

ذاتاً، مفتی حضرت ننگ مجلسنده قارالورغه تیوش دیوب اعلان ایتکان ماده لریده بزنگ اوچون بیک آچق مسئله لردر . بزده اول مسئله لر کوبدن حل قیلونوب بتکان، تیک حاضر شولارنی فعلیت که چقارو حقنده غنه مباحثه مانا کره لر دوام ایتدر . بزنگ اسلامده اوقونک فرضلغی، مکتب و مدرسه لرنک لزومی، اوقولا طورغان فنلرده بر دینی گنه بولمیچه، بلکه هم دینی هم دنیاوی بوتون فنلرنی شامل ایکانلگی

بىزنىڭ مەكتەپلىرىمىزگە نوبت يېتىدى.

آلغەدە كىتەپلىرى. ۱۷۸۸ نىچى بىل پادىشاھ يېكە-
تېرىنا ايكىنچى (ئەبى پادىشاھ) نىڭ فرمانى ايله
مسلمانلارغە مخصوص ادارە روحانىيە (دوخاۋ-
نويە صابرانىيە) آچلغاج، مسلمانلار دىنى
ياقتىن بىر درجە حرىتكە ئائىل بولوب، آلاز
آراسىندە اوقۇ-اوقۇتۇشلىرى — مەكتەپ
ومدرسە طورغىزۇ فەكرى دە كۆچەبۇب كىتەدى.
لىكىن، باشقە اجتماعى اشلىرى بىزدە كى كىبى
موندە دە بىر نوع طورغونلىقى و طوڭقانلىق حەكم
سورۇب، آلغە طابا بىك آز آدمۇلار آطلاندى.
بو آدمۇلار دە، كوبرەك، مەكتەپ و مدرسە نىڭ
صانلارى كوبرەيو ياغىدىن بولوب، آلاز نىڭ
اچكى حاللىرى — پىر وگرام و اصول تەلىم
جەتلىرى توزەلو ياغىدىن توگۇل ايدى. علم
و تەلىم تارىخى بىزدە زور اورن طوتقان مەرجانى
وابوالنصر القورصاۋى كىبى ذاتلار نىڭ دە بو
جەتتىن خەمەتلىرى ئەيتورلك كوبر بولمادى،
بولغان قەدىسى دە، طار دائىرە دە قالوب، مدرسە-
لرنىڭ مەھۇم بارشىنە ئاثير ايتەرلك درجە دە
جەيلوب جەتە آلمادى. تىك، ۱۸۸۲ نىچى يىلدە
چەبا باشلانغان «تەرجىمان» گازىتەسى نىڭ مۇئەسسەسى
اسماعىل بىك غەصپىرىنسىكى، ايتدائى مەكتەپلىرى-
بىزنىڭ توزەلۇبىنە، يا كۇا و فايدالى يونىگە سالنۇ-
وينە زور خەمەت ايتىدى. غەصپىرىنسىكى
بىزدە «اصول جەدئە مەكتەپلىرى» دىگان يا كۇا
تەلىمخانىلەر طوغىدى، كە آلاز نىڭ علم و تەلىم
تارىخى بىزدە طوتقان موقەللىرى، البتە، بىك مەھمۇد.
اما مدرسە دىب آتالغان علم بورطالار بىزنىڭ

اوكتەبىر باشلاندى. چىت دىنلەر دىپارتا-
مىنتى (Департаментъ православноу вѣ-
роисповѣданій) دوخاۋنى صابرانىيە بىزنىڭ
باشىندە طورۇچى مەفتى خەتتە مەراجەت
ايتوب، اوشۇبو سۇاللىرىگە جواب سورادى:
(۱) مسلمانلار نىڭ دىنى مەكتەپ و مدرسەلىرى
خەتتە شەرىئەت دە دىللىلەر بارمى؟ (۲) اول تەلىمخانا-
نەلەر شەرىئەت بويىچە نىندى مەقسەد ايله تاسىس
ايتىلەر؟ (۳) مەكتەپ و مدرسەلەردە اوقۇ تەرتىپلىرى
خەتتە شەرىئەت نىندى سوز و دىللىلەر بار؟
(۴) درس پىر وگرامى و اوقۇلاچق فىنلەر خەتتە
شەرىئەت نىندى تەفصىللىرى بار؟ (۵) بالالارغە
ويەشلىرىگە دىن اويىرە تور اۇچۇن بىلىگىلەنە-
چەك كىشىلىرىگە شەرىئەت نىندى شەرطلەر قويلغان؟
شۇنىڭ ايله بىر چۆردە اوق، مطبوعاتنىڭ تىزىدىن
داخلىيە نەزەرتىندە مسلمان اشلىرى خەتتە بىر
مشاورە مەجلىسى بولۇچق و اول مەجلىسكە مسلمان
علماسىندىن دە بىر — ايكى كىشى چاقۇرۇلۇچق،
دىگان خەبەر چەتتى.

مەلۇم بولدىغى اوزرە، بىزنىڭ مەكتەپ
ومدرسەلىرى بىز، بابالار بىز بلغارلار زامانىدىن-
اوق، يەنى روسىيە دولتى قول آستىنە كىر-
و بىزدىن ئىلكىگى زامانلاردىن بىرلى دوام ايتوب
كىلىگان تارىخى مۇسسەلەردىر. اىۋان گروزنى
پادىشاھلىغى و قەندەغى بەئىز تەجاوللارنى
اعتبارغە آلماعاندى، بىزنىڭ مەكتەپ و مدرسەلىرى بىز
روسىيە دولتى قول آستىنە كىر دىكە بىزدىن سولۇ دە
دوام ايتىدىلەر و تەكلىم قانۇنىيە بىنا بىر درجە

طوب، اوزلرینک تعلیم تار یخیزده نیندی اورن طوتقانقلاری بیلگیله نوب بیتمه گان ئهلی.

خلقبزغه یا کما فکر و یا کما ئیدیه لار کره باشلاو سببلی، تگنده - موندیه بر - ایکی یا کما و منتظم مدرسه میدانغه کیلسه ده، شول - اوق یا کما فکر و ئیدیه لار آرقاسنده مدرسه - لربز تنزلگه یوز طوتقان و عمومی بحران (کریزیس) اوظدرغان بر زمانده، آلاغه حکومت ده دقت ایته باشلادی. اوسته وینه مدرسه لار علیه نه اوچنچی بر عنصر - «آلارده حکومتکه قارشی بولغان واتحاد اسلامغه خدمت ایته طورغان فکرلر اویره تیل» دیوچی دانو صچی گروهلاری ده پینا بولدی. بر - ایکی یل ئلک مدرسه حسینیه و مدرسه عالییه ده حکومت رجالی طرفندن تفتیش (ریویزییه) لری اصالیدی. بر طاقم رذیللرینک اورنسنز ئهله کلری سببلی بوبی مدرسه سی یابلدی.

بو ریویزییه لرینک تیزدن بولاچق زور بر اشکه مانیور و مقدمه ایکانلگی مونه حاضر آکلاشلدی، که: حکومت بزینک مکتب و مدرسه - لربز حقنده یا کما نظاملار توزورگه جیبنا ایکان. بو کونگه چه زا کونلار مجه حنده بزینک تعلیمخانه لربز حقنده هیچ بر ماده یوق، آلاز حقنده تیک وقتلی سیرکولرلر - فلانلر بلهن گنه اش قیلنا اییدی. مکتب و مدرسه لربز بزینک بو حالده قالمایاچغن، زور و مهم دولت اشلرینک کوبلگی و بولوب اوزغان انقلاب سببلی گنه آلاغه نوبت بیتمی طورغانلغن وتیزدن آلاز حقنده زا کون و نظام توزوله چکن بصیرت اییه لری کوبدن سیزلر اییدی. مونه

یا کما و تار یخی، طنجه مدرسه محمدیه مؤسسی داملاعالجهان البارودی حضرتدن باشلانادر. شاکردلرنی صنفلارغه آیرو، پروگرامده عربیات، تفسیر، حدیث و فقه کبی نهرسه لرگه زور اورن بیرو، بر درجه یه قدر فنون دنیاوییه هم کورتو، جدی روشده اوشبو مدرسه ده عملگه قویولوب، البارودی نینک آفتاریتیت سانالووی و اول مدرسه دن بیک کوب مدرسلرینک چغووی، مدرسه لربزینک اصلاحه یوز طوتو وینه کوب یاردهم اییدی. ترتیب - فلانلر، احتمال، مدرسه حسینیه ده ایرته ره کده باشلانغاندر. لیکن، محترم احمد بای نینک زور خطالارندن سانالورلیق بر اش - مدرسه گه مدیر ایتوب، نیا اهل بر ملانی بیلگیله و، بو مدرسه نی تعلیم اشلر بزینک توزه - لو وینه خدمت و تأثیر ایته ره کدرجه دن بیک توبه ن فالدردی. احمد بای مرحوم مدرسه نی مادی یاقدن بیک مکمل صورتده تأمین اییدی، لیکن علم و تعلیم اشلرندن هیچ بر لذتده آلمانان، مدرسه اداره ایته ره گه اقدار و لیا - قتی ده بولماغان بر کشینی شونده امام ایتوب، مدرسه نینک معنوی یاقدن ترقیسینه کوچلی بر طورموز سالوب قوییدی.

مدرسه محمدیه نینک بر آز سونه توشکان چاقلارنده ده بالقوب طورغان و آخرده ده شول بالقوب طورغان کوینجه یغلان بوبی مدرسه - سینک تعلیم اشلر بزگه بولغان الوغ تأثیرن بو بیرده یاد ایتمه چیه کیته آلمییز. نهایت بزده اوفاده غی مدرسه عالییه کبی بر توری یا کما تیپ مدرسه لرده میدانغه کیلیدی، لیکن ایندی بولار ۱۹۰۵ نچی بللار تأثیرلر بلهن

الایمانقولی وقاسم حضرت دعوت اینلنگان. مطبوعاتنڭ یازولارینه، ملتنڭ آرزولارینه اعتبار اینوب موندی مجلسنی یاسارغه تشبث اینتکان مفتی حضرتکه تحسین اینمیچه ممکن توگل.

صدری افندی مقصودی «یولوز» ده: «فراکسیه بر مشاوره مجلسی یاسارغه تیوش» دیوب یازغان اییدی. بو فکرنی «ترجمان» «وقت» و «ایل» گازیتهلری ده خوبلاب آلدیلار. «ترجمان» گازیتهسی: «ملتنڭ مشاورهسی اینلنگان، فراری بیرلنگان، تیک شول قرارلارنی یا کادان بر قیات تصدیق وتأکید اینتهرگه وفراکسیه یاننده جیبلوب مشاوره دن صوڭ تیوشلی اورنینه تقدیم قیلور. غهغنه تیوش» دیوب، ۱۹۰۶ نچی یلغی نیژنی ندوه سینڭ قرارلارن ده ایسکه توشوردی. موسی افندی بیگییغی ده «ایل» ده «اولگی خدمتلرنی اونوتماق لازم» سرلوحه لی بر مقاله یازوب، شول فکرنی عرض قیلغان اییدی. محلی کیکش مجلسلری یاسا و فکرن تقدیم اینتو چیلرده بولدی. ارفا مجلسی یاسالو بله ملتنڭ بر آرزوسی میدانغه چققان بولا. لکن آنده ملالارغه اشتراک اینته چک و دیپارنامینتتڭ سو اللرینه شریعت نقطه نظرندن غنه جواب بیرونی مذاکره اینته چک بولغانلقلارندن، مسئله نڭ ملی و سیاسی جهتلری حقنده مذاکره اینتهر اوچون، مطلقاً، ضیالی، پیداغوغ، و مطبوعاتچیلر بزدن جیبیلغان بر کیکش مجلسی یاسا و تیوشلیدر. اگر موندی مجلسنی یاسا و فراکسیه قولندن غنه کیله چک بولسه، اول تیزرک بو اشکه تشبث اینتسون. اگر فراکسیه مونی باشقارا آلماسه،

حاضر آلا رغه ده نوبت بیتدی؛ مکتب و مدرسه لر. بز هم دوخاونی صابرانیه بز حقنده حکومت یا کتا نظاملار تیزمکچی بولا. بز، البته، علم یورطلار بزنڭ یازمش کیفینه طابشرلغان بر حالده طور ولارن تله میبز وشولقلدن، آلا رنڭ بر توری قانون آستینه کروون، صاغلام قازقغه به یله نوون آرزو اینته بز. لکن چغاچق یا کتا زا کونلار، روسیه حکومتی حمایه سنده نیچه و نیچه عصرلار دن بیرلی یه شهب کیلنگان تعلیم خانهلر بزنڭ بتووینه وضعیف، نووینه توگل، بلکه دوام وتوزهلولارینه خدمت اینتهرک بولسونلار اییدی دیبز.

افکار عمومیه بزنڭ ترجمانی بولغان گازیتهلر بزنڭ کیلسهک، بو خصوصده آلا رده بیک کوپ مذاکره و ملاحظهلر بولدی و بولوب حاووزا. گازیتهلر بزنڭ همهسی بو مسئله نی بزنڭ اوچون حیات و ممات مسئله سی دیوب قاریلار هم، مکتب و مدرسه لر بزن حقندن ا کون تیزولونی بیک طبیعی اش صاناب تیک، اول زا کونلارنڭ بزنڭ فایدالی صورته بولوب چغووی اوچون طرشورغه خلقنی دعوت اینته لر، تیزرک جیبیلورغه، سویلشورگه و کیکش شورگه کیرهک، دیلور. «یولوز» «وقت»، «قویاش» و «ایل» گازیتهلری دوخاونی صابرانیه بو خصوصده بر کیکش مجلسی یاسا سون اییدی، دیوب یازدیلار. مطبوعاتنڭ بو حقده غی بارابانی صابرانیه غه تأثیرسنز قالمادی. مفتی حضرتنڭ ۱۰ نچی دیکابرده اوکازلی اماملارنی اوفاغه جیبوب بر کیکش مجلسی یاسا یا چغی آکلا. شلیدی. بو مجلسکه ۷۰ لهب ملا چاقرلغان. بزنڭ قرانندن عالمجان حضرت، ملا صادق

ناموسلی و ایمانلی هر مسلمان اوز مکتب
 و مدرسه سن جانندن عزیز کورورگه تیوشدر.
 حکومتنڭ مکتب و مدرسه لر بزرگه سوؤ فصد
 ایتمه به چگی، اوفاده مجلس یاسارغه رخصت
 ایتورندن و داخلیه نظارتنده بولاچق مجلسکه
 مسلمانلاردن وکیللر چافروغه تل وندن ده
 کورونه، لکن هر حالده مسلمانلارنڭ غافل
 و غمسز یاطولاری هیچ معقول توگلدر.
 ع. بطل.

ملت اوزی بو اشنی بره وگه یا که بر نیچه
 ذائقه طابشروب میدانغه کیترتورگه طرشسون
 ایدی.

مسئله نڭ بویوک اهمیتینی کون کبی آچق.
 موندی الوغ ملی و تاریخی بر مسئله ده مساهله
 ایتو، بزنڭ اوچون زور کیچیلک و گناه
 سانالاققدر. بزرگه حیات ملیه نیک ملی مکتبلر
 آرفیلی غنه کیله. دین و نل مکتبده اؤیره تیل.

دورت صنفلی ایتدائی مکتب پروغرامماسی.

اوچنچی صنف.

I
 املا ایتوب یازدریلور.

(۶) انشا - اوقوغان قسقه مقاله لرینی اوز
 سوزلری ایله قسقارتوب یازدرو هم معلم
 حاضر له گان پلان بوینچه بیک معلوم بولغان
 نرسه لرینی تصویر قیلوب یازدرو.

II

عربچه اوقو - (۱) قرآن کریم اوتکان
 یل طوقتاغان اورندن اوقوتیلا باشلانور. تجوید
 حکملری کتابدن اؤیره تیلوب، تطبیقات
 یاصاتیلور.

(۲) «زلزلت» سوره سندن آلوب «فیل» گه
 قدر سوره لر حفظ قیلدریلور.

III

علم حال - اوتکان یلک اؤیره تلگان معلوماتنی
 تکرار سوکنده، جماعت، جمع، ایکی عید،
 تراویح، جنازه و قضا نمازلاری اؤیره تیلور.
 نمازده کیره کلی دعالار: اللهم تقبل، قنوت دعاسی،
 جنازه نمازندن سوڭ اوقیلاچق دعا، اذان،

I
 آنا تلی - (۱) مقاله لرینی تفصیلی روشده،
 بیان قیلوب اوقوتو؛ شا کردلر نڭ اوقوغانلارین
 اوز سوزلری ایله شفاها سویله تو هم کشی
 آڭلارلق ایتوب یازا بلورگه اؤیره تو.

(۲) مشهور ادیبلر بزنڭ ۶ - ۷ شعر
 و امثاللرن بیان قیلوب حفظ ایتدرو.

(۳) اوتکان یل اؤیره تکان قاعده لرینی تکرار
 سوکنده، نایزنڭ یکل و مستعمل صرف هم نحو
 قاعده لری شفاها اؤیره تیلور؛ مثلاً: اسم، برك
 و کوبلك هم آنڭ علامتلی؛ سوأل طریقچه،
 احوال اسم، صفت هم آنڭ علامتی، صان،
 فعل، زمان، تصرف افعال لر حقنده مثاللر
 تیکشرتوب قاعده لر چغارتیلور.

(۴) نوردن قسقه وعادی جمله لر هم بیک
 مستعمل طنشلار حقنده شفاها معلومات بیریلور.

(۵) مذکور قاعده لر بالالارنڭ خاطرلرنده
 قالسون اوچون مخصوص حاضر له نمش جمله لر

اوغلانلاردن شاهرخ هم اولوغ بكنڭ علم اوچون قىلغان فداكارلىقلارى. بابر ميرزا، شيبانى خان هم آنڭ يگنلىكلرى. اورصلارنڭ تاتارلار قولندىن چاقوب كوچه بولدى؛ تاتارلارنڭ واق خانلارغە بولينيوب بتولدى، قازان خانى- سويىم بيكەنى اورصلارنڭ اسير آلوى. قازان، استرخان سېر خانلقلار بىنڭ منقرض بولولارى. قويم هم قازاق خانلار بىنڭ روسبەغە بىرلوى، خوقند، خىوا خانلقلار بىنڭ كوچسزله نولدى. قازاق خانى آبلای خان هم خدايار خاننڭ جىرلارى. روسيه قولى آستىدە حياتىز. مرجانى، ناصرى. آقلاهم توقاي مرحوم.

VI

حساب - اوتكان يىلدە اويرەنلگان معلوما- تى تكرر سوگنەت، عدد ناملر، اسچوطدن هم رقم ايله يازدىر يلوب اويرەتيلور. عدد ناملارنڭ دورت عملى. كوب رقملى عددلرنى جمع قىلور اوچون قاعدە چقارو؛ جمع عملن درست بيان قىلا بلو، جمع ميزانينڭ طريقي؛ جمع گە عددى مثاللر هم مسئلرلر حل قىلدرو. كوب رقملى عددلرنى طرح قىلدرو؛ كوب رقملى عددلرنى طرح قىلدرو اوچون قاعدە چقارو؛ طرح عملن درست بيان قىلا بلو؛ طرح ميزانينڭ طريقي. طرحة هم جمع بله طرحة عددى مثاللر هم مسئلرلر حل قىلدرو، كوب رقملى عددلرنى اسچوطقه سالدىروب جمع و طرح قىلدرو. كوب رقملى عددلرنى ضرب قىلدرو؛ آلارنى ضرب قىلو اوچون قاعدە چقارو؛ ضرب عملن درست بيان (تعريف) قىلا بلو؛ ضرب ميزانينڭ طريقي؛ ضرب عددى مثاللر هم مسئلرلر حل

اذان دعاسى وقامت - ناتارچه ترجمەلرى ايله اويرەتيلور.

IV

تاريخ انبيا - آدم عليه السلامدن محمد عليه السلام گە قدرى بولغان پېغمبرلرنڭ قسقه چه ترجمە، حاللرى؛ بولاردن آدم، موسى وعيسى عليه السلاملر حقنەدە تفصيللىراق معلومات بىر يلور.

V

تاريخ (تورك - تاتار تاريخى) تورك خلقى تاريخينڭ باشى هم آلارنڭ اول وقتقى تركلكلرى. بورونقى خانلار. اوغوز خانى بىلىگە بله كول تكيىننڭ خلقينە ئەيتوب يازغان يازولارى. بابالار بىزنىڭ عرب خلقى بله طانشووى.

بلغار خانى آلماس بله اويغور خانى بوغرانڭ دىن اسلامنى قبول ايتولدى. چىنگىز هم آنڭ بابالارى. چىنگىزنىڭ ياش وقتىدە كورگان قىونلقلارى، چىنگىزنىڭ خان بولووى، طوغرول خان بله چىنگىز، جاموقا بله چىنگىز، چىنگىزنىڭ ايسكى دىنانڭ يارتىسندن كوبرەك بىرن فتح ايتووى، چىنگىز بالالاردىن چوچىنڭ وفاتى هم بو واقعه نڭ چىنگىزگە تائىرى. چىنگىزنىڭ طبيعتى ومليتینه مناسبتى. اوگداى - عقللى هم حليم قآن. مەنگو خاننڭ ھمتلرى. باتو هم آنڭ فتوحاتى. اوزبەك خسان، جانبك خان هم آلارنڭ ھمتلرى، آقصاق تيمر هم آنڭ ياشلىگى. آقصاق تيمر امير بولغاچ خلقنڭ راحتى اوچون طرشووى، امير تيمر هم شاعر و علملر. توقتامش خان هم ايدگو. تيمر بله توقتامش نڭ صوغشووى. امير تيمرنڭ

قېلىدرو. كۆب رۇمىلى عددىلرنى تەقسىم قىلو؛
 آلارنى يازدروب تەقسىم قىلو اوچون قاعدە
 چىقارو؛ تەقسىم عملن درست بيان قىلو؛ تەقسىم
 ميزانىنىڭ طرېقى؛ تەقسىمگە، ضرب ايلە تەقسىمگە
 ھەم دورت عملگە عددى مثاللر ھەم مەسئەللر
 حل قىلدرو.

شا كىرلارنىڭ اوزلر يەنە بېرىلەر طورغان اشلر:

(۱) دورت عملگە عددى مثاللر؛ (۲) دورت
 عملنى يازدروب مەسئەللر حل قىلدرو.

VII

جغرافىيە ھەم طېئىرىيات - (۱) جىير شارى.
 پلان ھەم ماسشەتاب؛ صىفى پلانى؛ مەكتەب پلانى؛
 مەكتەب تېرە ياغىندەغى اوراملار پلانى. افق
 ھەم اصل جەھتلر. قۇياشنىڭ چىغو ھەم بايوون
 تەجرىبە قىلو؛ قۇياشنىڭ ايك بوغارى طورغان
 وختى كۈن اورناسىدە بولووى. بىر اوستىنىڭ
 قورى اورنلار بىلە صولار - ھەم آلارنىڭ ئلوشلرى
 (قۇتە، آكېيان، اوطراو، يارم اوطراو، كۈل،
 يىلغە... لار بىلە مۇدىل ياكە، ھىچ بولماسە،
 صورتلر بويىنچە طائىشدرغە تىوش.

خرىطە، بىرنىڭ شكىلى (تۈگەرەكلەگى). كۈرە
 مەجسە (غلو بووص)، كۈرە مەسطەھ؛ بىرنىڭ كۈنلىك
 حركىتى كۈن ھەم تۈن.

(۲) ياوروپاى روسىنىڭ جغرافىيەسى روسىيە
 بىرىنىڭ اوستى؛ نىگىز بىرلىرى ھەم طاولى
 اورنلارى؛ (مەكەن بولغاندە ياوروپاى روسى
 اوستىنىڭ شكىلن بالچىقتىن باصاتو). ياوروپاى
 روسىنىڭ صولارى؛ ياڭغىرلار؛ ياڭغىر ياوو
 وختى ھەم ياڭغىرنىڭ قايسى اورىدە كۈبەرەك،
 قايسى اورىدە آزراق بولوونىڭ سەببلرى
 دىنگىز ياقىن بولو، شول ياقىن جىل ايسو،

جىل يولنىدە بىنىك طاولار بولماو). ياڭغىرنىڭ
 اشى؛ ياڭغىرنىڭ چىشمەلر ياصالوغە تائىرى؛
 ياڭغىرنىڭ بىر اوستىدە ھەم بىرنىڭ اوستىكى
 قاتلاوى آستىدە ياتا طورغان طاو نۇعلرن
 جىمەرووى، ياوروپاى روسىنىڭ يىلغالارى.
 طاولارنىڭ نەكە بولووى بىلە صونىڭ حركىتى آرا-
 سىندەغى مەناسەت؛ يىلغەلارنىڭ اورتاسى تېرەنە -
 يووى ھەم يارلارنىڭ آشالووى؛ شىلالە
 (شارلاما) لارنىڭ ھەمىشە آرتقا تابا چىگووى.
 جىمەرلىگان طاونوعلر يىنىڭ يىلغە توپىنە اوطرووى
 ھەم بارتى آطاولارنىڭ ياصالووى. صوطاشولارنىدىن
 جىمەرلىگان مادەلرنىڭ تۇرەن اورنلارغە چىغوب
 اويلووى. اوكېيان ھەم دىنگىزلر؛ بۈندەغى
 صونىڭ تېرەنلىگى ھەم تەمى؛ طوزلى صۈدە يوزونىڭ
 يىكلىگى. دىنگىز طولاقنلارى؛ تېرەن دىنگىزلردە
 صونىڭ تەولكىدە ايكى مەرتبە آرتووى ھەم ايكى
 مەرتبە كېمووى. دىنگىزنىڭ اشى (آننىڭ اشىنىڭ
 يىلغە اشىنە قاراغاندە آرتقراق بولووى). نەكە
 يارلارنىڭ ياصالووى؛ توپىن ساغىللرگە بىر
 جىنسلرن چىقاروب تاشلاوى، بىر قاتلاولارنىڭ
 ياصالووى؛ بىر جىنسىنىڭ دىنگىز توپىنە
 اوطرووى؛ از بىزىنە كىڭ ياصالووى. ياوروپاى
 روسىنىڭ كۈللرى؛ زور ھەم كىچىكە كۈللر؛
 توچى ھەم طوزلى كۈللر؛ طوزلى كۈللرنىڭ
 ياصالووى؛ دىنگىز صونىدىن طوزنىڭ ايرىلووى
 ھەم آنى آلو؛ طوزنى كرىستالاندرو (بوگىما
 تەلقىلى تەجرىبە). قاقاز طاولارى اوستىدەگى
 بوزلار، بوزلق ياصالونىڭ تارىخى؛ اول بوزلار -
 نىڭ اشى. قار نۇعلرنىڭ اوزگارووى ھەم
 آلارنىڭ كۆچۈرۈلووى، صوبىر طاشىنىڭ
 (گرانىت) اورنار روسىيە ھەم روسىيەنىڭ كۈللى

اعضالاری ده طوراً طورغان اورنلارینه موافق
بولوب توزولووی سویله نور:

اورتا روسیه بله بلشله ندرگانده بالالارنی
یافراقلی آغاچلاردن مرکب بولغان اورمانلارغه
آلوب باریلور؛ بو اورماننڭ الصلی اورمانغه
قاراغانده کوکلپیرهك بولووینده، آنده اوله نلر
نڭ، چه چا، کارنڭ، میلهش، گل جیمهش، شو-
مورت کبی قووانلارنڭ کوبلگینه بالالارنڭ
اعتبارن جلب قیلدریلور؛ شول اورماندن
یافراقلار هم جیمهش آلوب قایتوب آلارنی
نوعارگه آیروب کیدرتیلور هم صورتلرن
یاصاتیلور یا که کاغذگه یابشدریلور؛ یاز
وکوز کونلرنده چه چه کڭڭ جزلرن تکرار
قیلدر اوچون بر - ایکمی چه چهك، مثلا:
پیرؤوتسؤیت ده لاندش، تیکشدرتدریلور.
چیتلکککه یابقان پسنهك، مالینوفکه یا که
چیچوتکه نی تجربه قیلدریلور.

بزگه جیمهشلر یگنه صاتیلا طورغان جنوبی
طرفنڭ اوسملکلری قارالغانده بالالارغه اول
جیمهشلرنڭ اولون کورسه تو، آلارنی کیسوب
تیکشروب قارو، صورتلرن یاصاتو تیوش
(مثلا، ژبناغراد، قار بوز کیدیلرنڭ).

روسیه نڭ نفوسی بله بلشله ندرگانده بالا-
لارغه اول خلقلارنڭ اویلری هم کیمیلرینڭ
مودیللری کورسه تلسون ایدی. یاؤروپای
روسی نڭ نفوسی بله بلشله ندرگانده هر بر
خلقینڭ اشغالی - اوزی طورغان اورندهغی
طبیعت بایلقلارینه قاراب یوری ایدیکی آچی
آکلاتیلور. شهردهگی بالالارنی موزه خانهلرگه
آلوب بارو تیوش.

اطرافنده ظاهر بولووی.

۳) روسیه نڭ قوری یری، قوری یرنڭ
ترکیباتی (آ) اورغان نوعلر: قوم، بالچق،
بالچقلى طاشلار، از بیزنه کلم، طاش کومری،
طورفی؛ بولارنڭ یاصالووی هم آلارنی طابوب
آلو بوللاری، یرنڭ اپنڭ اوستکی قاتلاوینڭ
یاصالووی؛ ب) طار نوعلرینڭ آورلاری،
روسیه نڭ کوب یرنده آلار تیره یانوب،
بعض (فیئله ندییه) اورنڭغه پیر اوستینه چغرووی.
روسیه ده گی ؤولقان علامتلری؛ قافقازدهغی
زلزلهلر؛ ؤولقان نڭ ظهورن یر اچنسه گی
اسسیلک سببلی بولوون بیان ایتو. یر اوستینڭ
بعض اورنده بیوکله نوب، ایکنچی اورنده
اوطرووی (بالطیق دینگزینڭ روسیه گه قارا-
غان یار بویلاری بییکله نهلر). طاولارنڭ حاصل
بولووی. یاؤروپای روسینڭ جلی هم یا کفرلی
اورنلاری بله صالغن هم یا کفرسز اورنلاری.
یاؤروپای روسینڭ اوسملکلری، حیوانلاری
هم نفوس؛ طوندرالار؛ الصلی اورمانلار؛
اورتا روسیه؛ قارا طوپراقلی یرلر؛ دالالار؛
یل بوی، یهشل آغاچلق طرفی - قریم.
بالالارنی هوا (климатъ) بله بلشله ندرگانده
جیل وآنڭ بولووینڭ سببی سویله نور؛ جیلنڭ
اوسملکلر اوچون بولغان قیمتى بیان قیلنور.
بالالار هوا (климатъ) نڭ ندرسه ایدکن
آچغراق بلسونلر اوچون آلاردن هر کون
بیلگلی ساعتلرده تیر مومیتر بله هوا نڭ درجه سن
هم بارومیتر بله هوا نڭ باصوون اوچه تیلور.
معلوم اورنلارنڭ اوسملگی هم حیوان
بله بلشله ندرگانده آلارنڭ شول یرنڭ اور-
نینه هم هوا سینه (климатъ) عادته نوون هم

VIII

حسن خط - اوتکان بیلده اویره تسکاننی
تکرار سوکنده، ایکیگنه صزقلی شاقماقسز کاغده
یازدریلور؛ یسل آخربنه تابا برگنه صزقلی
کاغده یازدریلور. حسن خط نمونه لری
ارزینکلر کوچرتیلور. بو بیلده ده یازولارینک
تیزلگندن بیگرهک آچقلغینه هم مانتورلغینه
اعتبار ایتیلور.

IX

رسم - اشکال - اوتکان بیلده اویره تسکاننی
تکرار سوکنده شولوق شکلرنی توری
کراند اشلار ایل بویاتیلار بارلور هم که کری
صزقلی شکلر یاصاتیلور.
تنبیه: تاریخ، جغرافیه هم طبیعیات درس لری
اوقو کتایندن ذوقلی مقاله لر ره وشنده اوقو-
تیلور. بو فنلرکه آیوروم درس لر، آیوروم
کتابلر تعیین ایتلمه س.

ابتدائی مکتبلرده اوقولا طورغان فنلر.

اوقونک اچکی جهتی - یازوچینک
حسلرن بلدروب هم آکلاب اوقوچیلیق.
اوقوچی وقف علامتلرنده طوقتاب اوقی
بلسه، منطقی مدلرنی رعایه قیلا آلسه هم
اوزینک طاوشن اوقی طورغان قطعه سینک
مالینه موافق ایتوب اوزگارتسه، شول اوقونی
یازوچینک حسلرن بلوب اوقوچیلیق دیوب
ئه ایتوب بولادر. بو اوقو دورست اوقونک عالی
درجه سنندن سانالماقده در.
البته بالالاردن بو سوکفی درجه اوقونی
طلب قیلوممکن توکل، شولای بولسه ده آلارنک
اوقولارن آکلاب سویله شوکبی ایتدوررکه
ممکن. یازوچینک حسلرن بلوب اوقوچیلیق
بالالارنی مکتبکه کرگان کونلردن اوک اویره ته
باشلاو تیوشلی بولادر، یعنی بالالارنی اوقوغا-
نده ده هم جواب بیرگانه ده سویله شکان کبی
ایتدروب اوقورغه و جواب بیروررکه عادتلنده
باریلور، شولای بولماغانده بالالار برتورلی
طاوش بلهنگنه، کیلشسز اوقورغه عادتلنوب

کیتله لر هم سوکره آلاردن بو عادتلرن طاشلانو
بیک چیتون بولا.
اوقونک یازوچی حسلرن بلوب اوقوچیلیق
صفتی طابولسون اوچون اوقوچی طرفندن کوب
شرطلر رعایه قیلنورغه تیوشلی؛ بو شرطلرنک
متم لری اوشبولار: (۱) وقف علامتلری، (۲) منطقی
مدلر، (۳) طاوشنی اوزگارتو (۴) آکلاوچیلیق.
(۱) وقف علامتلرینی رعایه: معلم
افندی الفبا اوقوتقاندن اوق شاکردلرینه
وقف علامتلرینک اهمیتلرینی سویله ب،
بولارنک هر برسی آلدندن کوبی طوقتاب
طورونی، نیندای طاوش بلن طوقتاونی بیان
قیلا بارور. بالالار شعر اوقوغانده وقف علام-
تلرن بیک نچار رعایه قیلوچان بولالار،
چونکه آلا کیره کمه سه ده هر بولنک آخرنده
طوقتیلا. بالالارنی وقف علامتلرنده درست
طوقتاغره هم طاوشلارینی تیوشنچه اوزگارتوررکه
اویره تو اوچون باشده راق بالالار بر جملنی
اوقوب چققاچ، معلم افندی شولوق جملنی بر

ایک مرتبه اوزی اوقور. شاکردلر معلم نڭ اوقورون اعتبار بلهن طکلاب، اختیارسز آنڭ اوقورینه اوخشاتوب اوقی باشیلار.

(۲) منطقی مدلرنی رعایه قیلو. طکلاو- چینڭ خصوصی اعتبارینی جلب قیلو اوچون بولغان سوزلرده طاوشنی توشرونی یا که کونته رونی منطقی مد دیوب آنالادر. بسیط جهلرده منطقی مد عادتده خبرلرده بولا، اما قوشما جهلرده فکرگه قارشى یا که موافق سوزلرده بولا. منطقی مد بلهن، شاکردلرنی بسیط جهل لر بلهن بلشلندرگاندە طانشدرو ممکن، مثلا: «میگا بو اشنی بترورگه یاردم آیت» دیگاندە گی آلتی سوزنڭ هر برینه برهم برهم مد قویوب ئەیتولور هم شول وقتده جهل نڭ بر آز معناسی اوزگاروگده شاکردلردن دقت ایتدیریلور. البته شاکردلرنڭ اوزلرینه منطقی مدنی طابو هم نی اوچون بر سوزگه قویلوب، ایکنچیسینه قویلمایینه توشنو کوب وقتده چیتون بولا. بو وقتلارده معلم افندی منطقی مدنی اوزی قویوب کورسه ته هم شاکردلردن اوزینڭ اوقورینه اوخشا- تدروب اوقوتا.

(۳) اوقوغاندە طاوشنی اوزگارتو. طاوشنی اوزگارتونڭ ایکى نوعى بار: عمومى اوز- گارتو؛ بوسى بوتون قطعه نڭ مآینه قاراب (قطعه بسیطی، کولکی می، قایغولیمی هم شادلقیمی) هم عمومی اوزگارتو، بوسى قطعه نڭ تورلی اورونلرنده غی خصوصی مآینه هم قطعه ده یورنلگان شخصلرگه قاراب بولا. اگر منطقی مد جهلده گی بر سوزنڭ ایکنچیلرینه نسبتا آرتقراق اهمیتین بلدرسه، اول وقتده طاوشنی

خصوصی اوزگارتو بر جهل نڭ ایکنچیلرینه نسبتا یا که اوقولا طورغان قطعه نڭ بر ٹلوشینڭ ایکنچیسینه قاراغانه مہرک ایدوکن بلدره در. شاکردلرنی طاوشنی خصوصی اوزگارتورگه اویره تو اوچون آلاردن امثال ومکالمه طر یقنچه یازغان قطعه لرنی اوقوتو بیک فائده لی بولادر. بولارنی اوقوتقاندە معلم افندی طاوش اوزگار- تونی کورسه تورگه اوزی آشقماسقه تیوش، ممکن قدر شاکردلرنڭ اوزلرندن طابدرتدرور- غه اجتهاد ایتمه لی. بو مقصودقه ایرشواوچون مکالمه طر یقنچه یازغان قطعه لرنی اوقوتقاندە، قطعه ده گی بر شخص نڭ سوزلرن، بر شا کرد- دن، ایکنچی شخصینک ایکنچی سندن... الخ اوقوتدروده بیک فائده لی بولادر. بالالار اوز رول لرن بیک دهرتله نوب وذوقلانو ب ادا قیلالار هم مصنف نڭ فکرینی اوزی سویلگان کی اوقورغه عادتله نهلر. بو طریقه اوقوتقاندە معلم افندی قایو اورنده غی مد یاخشی، قایو اورنده غی نچار ئەیتولگان هم نیچک ئەیتلورگه تیوشلی ایکانن تنبیه ایته بارور. طاوشنی عمومی اوزگارتوگه اویره تو اوچون یکلچه نثری ومنظوم فقره لر اوقوتو زور یاردهم ایتهدر. بو فقره لرنی اوقوتقاندە معلم افندی شاکردلرنی عادی، کؤلومسره و، قایغولی هم شادلقلی طون (тонъ) لار بله طانشدروور. عهوما طوننی رعایه قیلا بلو بیگره ک بالالارنڭ اوقی طورغان قطعه لرن آکلا ولارینه قاری، شولای بولسه ده معلم نڭ اوزی اوقوب کورسه توویده طوننی رعایه قیلورغه زور تاثیر ایتهدر. لکن معلم، بالالار فقره نڭ مآن آکلاب یترگرگاچکنه اوزی اوقوب چقمالی، معلم فقره نی بوتونله یون

دن عبارتند.

(۴) آڭلاب او قوچىلىق. آڭلاب او قوچىلىق او قونڭ شېكىسىزده ايڭ مەم صفاتلارندىن در. او قونڭ بو صفاتى بولماسە، او قونڭ اوزىنىڭ قىمتىن واهەيتىن بوغالتىدۇ. بىزنىڭ اۆلگى مکتەپلەر بىز (ھم كوبيسى حاضر دەدە) او قونڭ بو صفاتىنە ھىچ بىر تۈرلى اھەمىت بىرمىلر ايدى. شاكردلارن، حرفلارنى نىچك كىرەك آلای تركەب، سوزلارنىڭ قاراسىن او قورغە او بىرە تو ايلە تمام كفايەل نەلر ايدى.

آڭلاب او قونڭ مکتەپلەرگە ايڭ صوڭ يىللار دەغنى كره باشلا دىقىنىسن، بو كۈنىگە قدر بو آڭلاب او قونڭ چىك و طرىقلىرى تمام توزىلۇب اشلەنگانى يوق ئەلى. آڭلاب او قوچىلىق صفاتى - او قوللا طورغان فقرەنى آڭلاب او قونڭ عبارت، اكن بو آڭلاب بىر بىرىنى ندرىجى بەيلىنگان اوچ نەرسەدن جىيلا:

(۱) آيروم سوزلرنى آڭلاب، (۲) جەل رەوشىندە تركەلنگان آيروم فكلرگە توشىنو (۳) بوتون قطعەنى فەم لەو، يعنى آنڭ مآن و اساسى فكلرن فەم لەو دن عبارتند. بو اوچ وقت (МОМЕНТЪ) بىر بىرسن آڭلاب تو اوچون سبب بولا ايكان دىوب او يىلارغە تىوش توگىل. درست، آيروم سوزلرنى آڭلابى طوروب بوتون جەلنى، بىگرەك دە بوتون قطعەنى آڭلاب مەمكىن توگىل، اما جەل دەگى ھىر بىر سوزنىڭ معناسىنى آڭلاب دە، جەل دەگى فكلرنى آڭلاب مەمكىن؛ آيروم فكلرنى آڭلاب دە، قطعەنىڭ اساسى فكلرنى آچار اوچون تركەلنگان فكلرنى آڭلاب مەمكىن. او قونڭ آڭلاب او قوچىلىق صفاتى كامل بولسۇن اوچون بو اوچ وقت

بىر يولى اوقى ھم اوزىنىڭ اوقووى بلەن بالالار حاضرگنە مآن تفتىش ايتوب بلىگان فقرەنىڭ مەمى مضمونن بلىرە در. معلم دن صوڭ شاكردلر تكرار اوقىلار. او قوچى نڭ طونى (ТОНЪ) سوزلرنىڭ معناسىنە موافق بولماسە، معلم ايكىنچى، اوچىنچى... الخ شاكردگە توزە تورگە قوشا.

ياز وچىنىڭ حسلرن بلىرۇب اوقو - چىلقنىڭ اھمىتى: بعض معلملر او قونڭ بو صفاتن ايكىنچى درجەدن صانىلار ھم شونىڭ اوچون آڭلاب تىوشىنچە اھمىت بىرمىلر؛ اكن او قونڭ بو صفاتى او قورغە و يازارغە آز مازغە بلىگان كشىلرگە بىك زور حضوراتى بىرە، آلارنىڭ اغلاصن مکتەبگە جلب قىلا ھم تۈرلى قطعە و كئابىلار او قورغە رغبتلەندىرە در. اكر اوى اچىندە محىرنىڭ حسلرن بلىرۇب او قوچى بىر بالا بولسە ھم اول فشىقى اوزون كىچار دە مکتەبىن قايتقاچ، بىرەر قطعە ياكە حكايە كتابى اوقى باشلا سە، بوتون اوى اچىندەگى كشىلر اشلرن طاشلا بىر بالا نىڭ او قونڭنىڭ طاشلا بىر بالا باشلا بىلار ھم شونىڭ سايبەنىدە اوزلرىدە او قورغە محبت قوبىلار ھم مەمكتەب و معلم نىڭ درجەسن كۈتەرورگە زور سببىچى بولالار. بوسى محىرنىڭ حسلرن بلىرۇب او قوچىلىقنىڭ عملى اھمىتى. بوندىن باشقە او قونڭ مذكور صفاتىنىڭ تىرىبە و معرفت جەتتىندە اھمىتى بىك زور. چونكە بوندى اوقو، او قوچىنىڭ اوزن فقرە مآلى نىڭ حقىقتىنە ابرشدرە ھم آنڭ او قورغە محبتن آرتىدرا. ابتدائى مکتەپلەردە او قورغە او بىرە تۈدن توب مقصود دە او قوچىلارنى اوقى طورغان مەنلرن آڭلاب او قورغە عادتلەندىر -

برنجی اوقوغان سوزدن اوك باشلاب شا كرد۔
لردن اوقوغانن آچق آكلاب تكرار ايندرونى
طلب قیلورغه تېوشلى بولادر. بالالارنى آكلاب
اوقورغه نېچك اوبره تورگه كېرەك؟ نېندى
چاره وطريقلر بو مقصودقە ايرشسرو اوچون
فائىدەلى؟

بالالارنى آكلاب اوقى بلوگه ايرشسرو
اوچون ايك مەھم چارە وطريق « بيان قیلوب
اوقوتو » در. « بيان قیلوب اوقوتو » دېگان
« تېرمين » نورلى معنادە يورنلگانلكن،
آناك حقدە كېلەچك نومېردە خصوصى مقالەدە
مذاكرە بولاچق.

مەھى الدین قوبانعلیيف.

بارى برگه جیلورغه تېوشلى. آندىن باشقە
اوقونك بو صفاتى اوزينك عالی درجە سندنە
اوقولا طورغان متنكە تنقید كوزى بلەن فارانا
باشلدر. لکن آنك بو درجە سېنە بالالارنى
مكتبەدە ايرشسروب بولور دېوب ئەيتوب
بولمى، بۇدرجە سېنە ايرشسرو مکتبىنك وظیفە
سندن چقاد. اگر مکتب اوزينك اوقوچیلارینە
آكلاب اوقوچیلق نك اولگى اساسلرینى
بېرە آلسە، آكلاب اوقورغه ابتدائى درجەدە
عادتل ندرە آلسە، مکتب يېشى مکتب لردن
سانالادر هېم مکتب بو ابتدائى اساسلرینى
نى قدر تېز رەك بېرسە، شول قدر ياخشى بولا؛
شونك اوچون اوقونك اولگى كوندە اوك،

آمیر پكادە تربیة و تعلیم.

راحتى اوچون باصالغانن كورسەتە. شونك
اوچون بالا مکتبكە كرگانده طبیعى ابركن لىگن
يوغالتمى. مکتبەگى معلم ومعلمەلرنك آنا-
لاردای يوشاق معلمە قیاولارى سببلى بالا
مکتبىن بېزمى، آنى برنجى كوندە نوك يارانا
باشلى. ئە بالانك مکتبىنى ياراتووى۔ صنف
ترتیبىن صاقلاو اوچون ايك اشانچلى يول
سانا اورغە تېوش. چونكە موندای مکتبەدە
صنف ترتیبى اوزىنن اوزى صاقلانا، موندای
مکتبەدە صنف ترتیبىن صاقلار اوچون ئەللە
نېندای جەلى، كېلوشسز جزالار قویارغە طوغرى
كیامى. آمیر پكایلر فکرنچە بالا مکتب اوچون
بولمېچە، مکتب بالا اوچون بولغانلقدن،
مکتبىنى هەم جەتدىن بالا طورمشینە مطابق
قیلورغە، ایدو برلە مکتب آراسندە هەم جەتدىن

صنف ترتیبىن صاقلاو. مکتب تربیەسى
ایبو تربیەسى نك ما بعدى، متممى بولوب
خدمت ایستگانلكن، آمیر پكاسکا مکتبلرندە
بالانك ایدو طورمشندن چقوب مکتب
طورمشینە كرووندە كېنەقدن كوچولونى،
بالانك روحى وجسمانى طورمشندە سېزولرك
صندرولارنى كوروب بولمى. بالاغە
مکتب طورمىشى يات بولوب كورنمى. مکتب
كېرەك اوزى نك طشقى كورنشى برلە بولسون
و كېرەك اچكى مندرجاتى برلە بولسون كوب
جەتدىن ایدونى ايسكە توشرە. مکتبەدە صنف
بولمەسى نك ايركنلىگى، ياقتى لغى، هواسى نك
گوزەللىگى، چېشىنو، اوپن بولمەلرینە قدر
هر قايسى نك آبروم، آبروم بولووى برلە
بالالارغە اوكمايغى، هەر نەرسە نك فقط بالالار

موازنتنی اعتبار ایتوب، مکتبئی بالاغه سویکملی کورسه تورگه طریشارلار.

مکتبکه کیلوب کرو برله بالانگ کوزینه اوقوتوچی دیگان بر «یات» کشی کورینه. آمیریکا مکتبلرنده اوقوتوچی برنچی قاراشده غنه بالاغه «یات» کورینه؛ بره کون اوتو برله نوزک اول بالاغه تمام «اوز» کشی بولوب کیته. آمیریکا مکتبلرنده اوقوتوچیلارده معلمک جهتی کوبه اعتبار ایتولسه، مربی لک جهتی ده شلوق مقدارده طلب ایتوله. شونگ اوجونده برنچی کوروده اوزک آلا بالانگ روحینه کره بل لر، اوزلرینی بالاغه سویدره آلالار. بولارده صنفده وقتده بالالارغه توگل آفرنو — باقرنو، تهن جزاسی بیرو کبی وحشتلر اجرا ایتو، بالالارنگ کشی لک درجه لرینه طوقندورلق صورتده قبیق کوز برله قارارده بیک قاتی منع ایتوله.

آمیریکا مکتبلرنده مکافات و مجازات اصولی یوروتیلمه دیگی حالده، درس وقتنده غی ترتیبکه یاؤر و پادن بارغان همه سیاحلرنگ ایسلری کیته. صنف، درس وقتنده قمرسقه او یاسینه اوخشی، همه بالالار بوتون وجودلری برله اشکه بیرلگان بولالار دیب عجب که فالالار. صنف ترتیبی ننگ یاخشی لغی، یامان لغی کوب وقتنده معلم ننگ تجر بهلی و تجر به سز بولوندن کیلگانلکدن، آمیریکاده معلم تعیین ایتو، کشی که معلم لک حقوقی پیرودهده مخصوص یول طوتیلا، موند معلم بولاچق کشی تربیه و تعلیم هم باشقه فنلردن امتحان بیردگی کبی مکتبه مکافات و جزالارنی اجرا قیلمیچه صنف ترتیبین صافلی آوداند امتحان بیرو رگه تیوش. بولارده

معلم لک شهادت نامه سی آاور اوجون بره مکتبه ایکی یل اوقوتوب طور ورغه کیرهک. شول ایکی یل اچنده مکتب فنلرن اویوته بلو اوستینه صنف ترتیبین یاخشی آلوب باروغه افتدارن اثبات ایتکان کشیلرگه گنه، شونده غی مکتب ناظری ننگ تقدیمی بوینچه، دیپلوم بیروله.

درس لرننگ کؤکلی بولووی اوستینه هر درس ننگ مندرجاتی صنفده غی عمومی بالالارنگ اورتا حاضر لسلرینه قاراب اشل نگان هم درس وقتلاری ننگ قصقه، قصقه بولوب ۱۵ — ۲۰ — ۲۵ مینوتدن اوزاقغه سوزلماویده آمیریکا مکتبلرنده صنف ترتیبین طبیعی حالده صافلارغه کوب یاردهم ایته.

آمیریکا مکتبلرنده گی اوقو وقتی ساعت اعتباری برله بزده گی چاماسی بولسه دا، کونلک درس لرننگ کوبلگی، تورلیلیگی ایل بو واق، واق درس لرن آراسنده آزغنه بولسه دا بالالارغه بیرلگان تنفس وقتلرن چقارغانده اوقو ساعتی کوب کیه و یه چک. بولارده اوقوغه غنه صرف ایتولگان وقت باشقه یاؤر و پا مکتبلرینه قارارغانده کوب کیم بولسه ده، اوقولا طورغان درس لرن بیک کوب. آمیریکا مکتبلری برله یاقندن طانوشور اوجون آنده مخصوص سیاحت قیلغان کشیلرننگ سوزلرینه قارارغانده، کوب اشتات ننگ مکتبلرنده ۲ یارم ساعت وقت اچنک «۱۴» که یاقن تورلی تورلی درس واش بیروله. بو درس لرنده صانغه نی قدر کوب بولسه. لاردا مندرجات اعتباری برله بالالارنگ باشلارن و اتارلق چیتون بولمیلار، بالالارنگ نفوب ییتمه گان فکرلرن چو والتراق توگل، چونکه

روسیه و فرانسییه ده بولسون و کیرهک مکتب
طورمشی ننگ بوجھتینه بیک اعتبار ایته طورغان
آنکلییه ده بولسون صنف дисциплина سن
کوبرهک طشقی کورنشلرده آکغارالار.

بالالارنڭ پارتاده اوپرغانده قول و آیافلارینی
تیوشلی اورنغه قویوب، تیز وترسه کلرینی، آرقا
و باشلارینی بیلگیولی حالده طوتوب، حرکت
سزگنه شه مدهی اوپره بلولرنده، خلفه گه درس
ملکلاتقاندن شب - شما آیاق اوستینه باصوب،
بر آیاقینی پارتانڭ اچنده قالدروب، برسن
طشقه قویوب، بر قولى برله آقرن غنه پارتاغه
طایانوب، بر قولینی گه ودهسی بوینچه اوز
حالینه صالحوب باغانادای طوروب جواب بیرو،
جواب بیروب بترگاچ خلفه قوشقاچقنه ینه اوز
اورنینه طب - طن غنه شب ایتوب اوپرولاری
برله صنف дисциплина سى نڭ بر قسمی
ادا ایتوله دیب بله لر. حاصل بالانڭ صنفی
هر بر حرکتی معاوم قاعده لر تختینه آلنوب،
بالالار اول قاعده لر دن طرناق قدرده طشقه
چقمی ادا ایتهرگه مجبور سانالالار.

اما آمیریکا پیداغوغلاری مسئله گه تمام
ایکنچی تورلی قاریلار. آلا موندای
دیسسیپلینانڭ هیچده کیرهگی یوق، دیلر.
چونکه بو ترتیب برنچی قاراشده فائده لی کبی
کورنسه ده، بالالار و صنف طورمشی اوچون
بومعنی دهغی دیسسیپلینادن صاناب بترگیسز
ضرر تیبه چک. موندای ترتیب اوزینه کوره
صالدا ت اوینینه اوخشی. موندای مکتبه
بالالار پروژبنالی قورچاق دای حرکت ایتوب
تمام روحسز کورینه لر. صنف طورمشنده
حیات بتوب بالالارنی بر تورلی کوکلسزک،

بو درس لر بالالارنڭ استعدادلارن تیوشنچه
اویره نگاندن صوڭ شولارغه قاراب اشله نگان
بولالار. درس لر نڭ بیک آز وقت اچنده شول
قدر تورلی له نوب طوروی آرقاسنده مکتب
بالالاری درس وقتنده یالقو و آرو دیگان
نهرسه نڭ نی ایکاننده بلمیلر. شونڭ اوچون
بالالارغه صنف ترتیبن بوزوغه هیچ بر سبب
قالمی.

بولهک برله قزقدرمی، جزا برله قورقمی
طوروبده صنف ترتیبن یاخشی صاقلاب باروغه،
بر قاراشده یوق غنه کبی کورنه طورغان،
صنف جهازی ده کوب یاردم ایته. آمیریکا
مکتبلرنده صنف جهازندن کوب نهرسه یاؤروپا
مکتبلرنکندن آیرولا. بولاردن برنچی کوزگه
چالغان نهرسه لر پارتالار. آمیریکا مکتبلرنده
پارتالار برگنه بالا اوپوروغه یا صالحان بولا.
بولارده پارتاغه تورلی طاقتا کیسه کلرندن
اویوشدرلغان بر اوپرغ - چقنه دیب قاراب
اعتبارسزلق قیلیمیلار. پارتالارنڭ اشله نووی
فن نڭ ایڭ صوڭفی سوزینه موافقتا بولا. بو
برگنه اورنلی پارتالار صنف بولمه سنه سیرهک گنه،
آرالارن قالدرا توشوب کنه قویولالار. بولای
بولغانده بالالارغه بر برسيله پش - پش
سویله شوب، تورتشوب اوپوروغه، درس
صوراغانده بر برسینه ئه یتشوب اوپوروغه،
پازو - صزو درس لر نده بر برسینه قاراشوب
کوچر و گه برده یول قالمی.

بولار اوستینه آمیریکا پیداغوغلاری نڭ
صنف дисциплина سن یاؤروپا لیلارغه قارا -
غانک تمام ایکنچی تورلی آکغارولاری مسئله گه
دخی اوزینه بر نورلی کورکلیک بیره. کیرهک

بالقاولق، باری — برك باصا. پارتاده بولای
 اوطرش بالا اوچون طبیعی توگل، بالادن
 موندای اوطرشنی طلب قیلو بالانك طبیعتندک
 گی خصوصیت لرگه قارشى حرکت قیایو بولا،
 دیار. آمیریکالیلر فکرنچه بالانك پارتاده
 اوطرو مسئلهسى مونه بولای غنه حل قیلنورغه
 تیوش: بالا پارتاده تمام اوزى تلگانهچه،
 اوزینه نیچک اوکمای شولای غنه اوطرسون،
 نیچک اوطروده بالانك اوزینه اختیار بېرورگه
 کیرهک. بالا بولایده، تگیلایده اوطرورغه،
 اوطرو طوبدرغاچ آیاق اوستینه باصوب طو-
 رورغده اختیارلی سانالا. همهسى اوچونده
 فقط برگنه شرط: صنف دهغى درس آغومینه،
 باشقه ایبده شلرگه اشلرگه اوکغایسرلق غنه
 قیلما، طاوشلانماغنه.

آمیریکا مکتبلرنده صنفده اوطروده بالانك
 اوزینه کوببو اختیار بېرسهلرده، بالالار
 جسمانی جهتدن بر تورلیده ضرر کورمیلر.
 یاؤروپالیلار تلنده «مکتب آورووی» اسمی
 برله مشهور ومهلك آورولار آمیریکا مکتب
 بالالاری آراسنده باشقه لارغه قاراغانده غایتنه
 آز بولا، بیل که کره یوب بوکری چغو، کوکرهک
 قسو، قان آزایو، صولش طارایو هم یاقندن غنه
 کوره آلوکبی آورولار مکتب بالالاری
 آراسنده سپرهک بولا.
 مونك ایك باش سببیده بالالارنك کچکنه

بېرسهده آکلاب اش قیلولاری دیورگه یاری.
 بالالارغه آلاى اوطرورغه کیرهک، بولای
 اوطرورغه یارامی دیب قامچی آستنهک تهیتولمه.
 سهده، آلا تېوشنچه اوطرالار. شونك اوچونک
 بالغش اوطرودن کیمل طورغان آورولارغه
 آمیریکا بالالاری کوب مهتلا بولمیلار.

نېندای آفتاریتیمت تأثیرى آستنده صوڤ
 آمیریکا بالالاری بو درجه گه ییتدای؟
 بو آفتاریتیمت فی «آک» دیب تعبیر ایتسهک
 شاید خطا قیلغان بولماسهق کیرهک.

آمیریکا بالالاری آکغاروب اش قیلالار.
 پارتاده نیچک اوطرو کیرهکلیگی باشده
 بالالارغه آچق مثاللر برله توشوندیل. بولای
 اوطورغانده کشى نك گوده سینه کوببو ضرر
 بولووی، تگیلای اوطرغانده کوببو فائده
 کیلووی، قایسى اوطروش نك طبیعتکه یاقون-
 لغی، همهسى حفظ صحت نقطه نظرندن بیان
 ایتولوب نتیجهنى بالالارنك اوزلرندن چغار-
 تورغه اجتهاد ایتوله. بالا هر بر حرکتی نك
 فی اوچون ایدوکن بلوب اشلی. بالا مکتبکلیگی
 هر اشنك فقط اوز فائدهسى اوچون قویلغان
 ایدوکن بله. آمیریکا مکتبلرنده بالالارغه هرما
 بر اش قوشالار ایکن، اول ایندی تلیک کیره.
 گنچه آکغارتلغان بولا. آلارده: تلیک آکغارو،
 صوکره اشلو، دیار.

شیمه دی.

خلیل ابوالخان.

بوتون روسیه اوچیتللیرى نك برنچی اسپینزدی.

یوروسهلرده مقصودلرینه ایرشه آلمی ایدیلر.
 آلانك تورلی یاقندن بېرگان عریضلرینى
 قایتاروب، ابتدائی مکتب اوچیتللیرى اوچون

پینر بورغ، مهسکهو، خارکنی کبی بیوک
 شهرلرده تورلی جمعیتلر نیچه یاللاردن بېرلی
 اوچیتلیر اوچون اسپینزد یاصارغه طر وشوب

از لهنه مونه ایندی بویل اوز تل گینه ایرشدی.
 « پیتر بورخ او بشیستوا گراموتنوستی » طر-
 فندن، کیلک پر و غرامالی شوندا ای اسپیزدگه
 رخصت آلتدی. بو اسپیزد ۱۹۱۳ نچی یلنک
 ۲۳ نچی دیکابرندن باشلاب ۱۹۱۴ نچی یلنک
 ۳ نچی غنوارینه قنر، دیمک ۱۰—۱۱ کون
 مدت ایله، پیتر بورخده بولاچق. بو اسپیزدگه،
 تسیر قوونوئی- پر یخودسکی مکتب و معلملرندن،
 باشقهر و سیه ده گی همه ویدومستوا نلک ابتدائی
 مکتب لرندگی اوقوتوچیلار چالین بولوب بارا
 آلاچق لار. بو اسپیزدگه، اسپیزد جیو کامیتیتی
 طرفندن چاقراغان مخصوص کشیلار، معارف
 مسئله سنده متخصص ار، بیک کوب پر و فیسور-
 لار اشتراک اینه چک لار. اسپیزدگه کیلچک
 کشیلار اوچون بوشلای هم آرزانلی کوار-
 تیرلار حاضرله نوب، آرزانلی آسخانه لار
 بیلگوله نه چک. بونک اوستینه، اسپیزد جیو
 کامیتیتی طرفندن، بوللار ناظرینه، اسپیزدگه
 کیلچک طورغان اوچیتلار اوچون آرزان
 تاریف بلن پوزدده بورورگه رخصت صوراب
 مراجعت ایتولمگان. اسپیزد یاننده معارف
 و یستفکده سی دایا صارغه اویلانا. حاصل اسپیزدنی
 همه جهتدن فائده لی ایتوب چغاروغه طر وشو
 اوستینه، کیلچک کشیلارگه راصخودنی آزیتو
 بوللاریده از لهنه.

زیمستوالی روسیه البته اسپیزد جیو
 کامیتیتینه گنه اوشانوب یاتماس. بو اسپیزد
 زیمستوالار اوچون کوبسین کوتولمگان هم
 بیک تلنگان اش بولغانلقدن، زیمستوالار-
 نكده بو اسپیزدگه مادی و معنوی یاردمده
 بولاچقلاری بیلگولی.

اسپیزد دیگان نهرسینی اساسانوک رد قیلالار
 ایدی.

۵ نچی ۶ نچی یللاردن سوک ابتدائی مکتب
 اوچیتلرینه حکومت نیگه در بیک قرن قاری
 باشلاب، اول هورینگ بلن بروک هانی
 ایسنده، سکونی تونی برگه بهرلشوب یهشی
 طورغان اول اوچیتلاری نك برگه جیبولوون،
 اسپیزد یاصاون معقول کورمی ایدی. اعضالا-
 ری آراسنده زور، زور اسملی کشیلاری
 بولغان جمعیت لر نكده سو حقه ده فی صراو،
 از لهنلرن بر سوز بلن گنه کیری فایتارا
 ایدی.

اما باورمش بوندای اسپیزد نك کیره کلگن
 کورسده، بولوون تلی ایدی. سوکفی یللارده،
 بیگره گنه تعلیم عمومی کورتو مسئله سی قوز-
 غالچاق، ابتدائی تعلیم گه تعلقلی مسئله لر نك
 توبلی صورتده حل قیلنووی کیره ک بولا
 باشلادی. بو حقه تورلی کابینیت، تورلی
 جمعیت لار، تورلی کامیسیه لده هم معارف
 مینیسترستوا سنده زا کون لائحه لری، تورلی
 پلان لار حاضرلیار. لکن بو پلانلار نك عملگه
 قویلماچ فائده لی بولوب چغروی اوچون،
 روس او بشیستوا سی نك فکر نچه، بو پلانلارغه
 ابتدائی مکتب اوچیتلر نك قاراشن باو
 کیره ک. اوچیتلار نك مکتب طورموشینه یاقن
 طورولاری اوستینه، توبنده بو زا کونلار
 شول اوق اوچیتلار آرقلی اجرا قیلونماچق
 بولغانلقدن، «خلاق خدمتچیلری» نك فکرارینه
 قولاق صالماسقده ممکن توگل.

شول احتیاجنی آکغارغان روس او بشیستوا-
 سی نیچه یللار صورانه، صورانه. از لهنه،

ممکن بولغان ماده لار اعلان ایتولدی. برنچی سیکسیه ده «۲۲» ماده، ایکینچی ده «۵۰» اوچنچی ده «۵» ماده کورسه تلنگان.

اسییزد حقنده معلومات آلورغه، مکهل پر وغرامماسی بلهن طانوشورغه تلگان کشیلرگه توبه نده گی آدریس بلهن اسییزد جیبو کامیتیتینه مراجعت ایتهرگه ممکن.

بزنگ اوچیتل لرننگ ده بوندای اسییزد گه بارووی، کو برهک بارووی بیک کیرهک ایدی. بزنگ ده، تانارلار اوچون آچولاچق اشقولا- لارنگ نینده ی بولوون تل و بزنی شوشندای آفتاریتیتلی اسییزد آرقلی روس معارف دنیا سینه بلسگرتووز تیوش ایدی.

آدریس:

С.-Петербургъ, Театральная улица. домъ № 5,
СПБ. Общество Грамотности, Организ. Коми-
тету Съѣзда.

حاصل کوب مشقتلر، کوب طرشولار صوگنده غنه رخصت آلونغان بوندای اسییزدنی روسیه ننگ بوتون معارف دنیا سی ممکن مرتبه فائده لی، توبلی ایتدروب چغارورغه اجتهاد ایته چک.

اسییزد ننگ پر وغرامماسی بیک کیگ. پرو- غرامماده ابتدائی تعلیم گه تعلقی مسئله لرننگ همه سیده کرتلنگان دیسه گنده یارارلق.

«اینار و دیسلار اوچون آچولغان مکتبلر ده تر بیه و تعلیم اشی ننگ قوبولووی هم آننگ خصو- صیتلری» دیوب روس قه باشقه ملتدره گی اوقو اشی حقنده دا بر ماده کرتلنگان. اسییزد اوچ بولک - سیکسیه ده اشله یه چک.

اسییزد چاقرو کامیتیتی طرفندن چغارلغان پر وغرامماده هر سیکسیه ده محاکمه ایتولووی

پر وغراممالار حقنده.

پر وغرامما ایل درس جدولی ایکی نرسه در دیبده بلمی ایدی.

بر معلم بر مکتب که کیلیک یهو، اول مکتب نی بتون اساسندن اوز گارته. اوزینه موافق درس لر توزی. اوزنچه درس کتابلاری صایلی. ایکینچی باشقه معلم کیلسه اول تاغی تگیکننگ توزیگان درس لر ن سوته ده اوزی باشقه نی توزی. باشقه درس کتابلاری آلدر اوچنچی معلم کیلسه آنسینده شولوق اشنی اشلی ایدی.

نهایت ۱۹۰۷ یل، قزانده معلملر کامیسیه سی بر مرتبه ۳ یلاق و ایکینچی مرتبه ۸ یلاق بر نمونه توزوب بیردی. بو نمونه، بر نمونه پر وغرامما کیرک دیگان معلم لار اوچون بایتاق

بز مکتبلر بزده اوقتا بز، یازدر ایز بیکله ته بز، لیکن نی اوقوتقان ونی اوقوتاقچ ایکانیزنی اوز بزده بلمی ایدک. شاکردلر بزده بلمی ایدی. بلسکه بونی، اوقولا طورغان درس کتابن یازوچیغنه بلسه بله ایدی. بیلگیولی ترتیب یوق. هر معلم نی تله سه شونی اوقوتا. مقدارن، وقتن همه سینى اوزی تعیین قیلا.

کم کتابن یاراتسه یاخود بر مناسبت ایله یاراتورغه مجبور بولسه، شونی آلا. شول کتابلاغی نرسه لرنی بتون بولدیغی ایله بیکله توب چغارا ایدی. بو اصول نیچه یللار دوام ایتدی. کوب یرده ئلده دوام ایته. بوگنا قدر پر وغرامما کیرهک لیکن سویله وچیده یوق، حتی کوبیز

ایله توزیلوب کیلیگان کورینه. البته معلم افندیلر بونلارنڭ هر ایکسندن اورنه کله آلاچقلار. شونکله برابر بولارنڭ برنجی مرتبه دنیاهه چغولاری بولقدندن کیهچیلکاریده بولاچق. بو دفعه اوسدن گنه قاراب شونلارنی ئەیتوب کیتەرگه تیوش تابدم:

محمدیه پروگرامماسنده تاتار تلیینه آز اورون بیرلیگان. اورنمز اولارق توبدن صنفلاردانوق فارسی تلی کرگان. بروک اصولده، بروک تسورلی مسئله لری اولان حسابنی روسچه هم تاتارچه آیروم، آیروم یورتلیگان. مینچه بونده ایکیدن برسنگنه آلورغه ممکن بولور ایدی. آناری، توزیلو اصلیده بورنچیهراق چققان. مثلا: انا تلی آستینه کرتلهچک قرائت ترکیه، قواعد ترکیه، املا، انشاء کبیلرینی آیروم یورتلیگان.

عادتده پروگراملارده، مثالار وسلارنقنده، بر فن یازلغاج آنڭ آستینه مصلحت کورلیگان کتابلارن کورگازیل. حتی ۱۹۰۷ نچی یلغی - «معلملره نمونه» دده بو اصول آلتغان. لکن فی سبب دندر مدرسه محمدیه پروگرامی بو حقه صارانلق قیلغان. شولایوق «مکتب» پروگرامماسینڭ چققان قدریسندن بو شرط اجرا ایتلمه گان. حالبوکه ۱۲ نچی نومبرنده اوزی مدرسه محمدیه پروگرامماسینی شول شرطنی اوتهمه گان دیه عیب ایتوب یازا.

بزه حاضر درسلیکلر آز بولسه ده یوق توگل، بار. صایلابقنه کورسه تکانده تابلورلق. مثلا مکتب پروگرامماسینڭ آنا تلی درسلرنده «تاتار تلی» کنایینی کورسه تورگه ممکن ایدی. پروگراممالار حقنله اوزون ایتوب یازونی، باشقه وقتقه قالدروب مقاله منی تمام ایتهم.

اوچینتل فاتح صیفی.

آزق بولدی. لکن اول هر حالده پروگرامما آتالورلق توگل. بارلق توزیلوریده وقتنغنی کتابلارغه قاراب اولقدندن وقتلی غنه فائده ببردی. آندن سوڭ ایندی بیک کوب وقت اوتکن، زمانلارده اوزگارگان. مکتبلردن مقصد (II, 11b) ازله نه باشلانغان، درس کتابلاری برنیچه مرتبه آرتقان و آرالارنده شافتی یاخشی لاریده ظاهر بولغان ایدی. شوگا کورده بو سوڭنی ایک یلده پروگرامما مسئله سی طاغی کوتارلدی.

مدرسه محمدیه و باشقه برنیچه معتبرهک مدرسلر پروگراممالار توزوب چغار دیلار. شول مناسبت ایله مدرسه محمدیه اداره سی اوزینڭ مفصل پروگرامماسینی یا - زوب مطبعه گه ببردی. «الدین والادب» ده درج اییدی. «مکتب» ژورنالیده بو مسئله گه اهمیت بیروب مفصل روشده پروگرامما توی زی باشلادی. دیمک بغتیزگه قارشو حاضر کوز آلدبزه ایکی پروگرامما طوراً. بونلار البته کوب تجربلر سوڭنده، شول اشنه متخصص لر طرفندن اشلنگان. هر ایکوسینه کوب خدمتکر کرگان بولور. شاید بو پروگراممالاردن کوب کشیلر فائده له نورلر. حاضر ایندی پروگرامما یوق دیوب ئەیته آلماسلار. قصه سیغنه حاضر پروگراممالار بار. فقط شولارنڭ یاراقلی می توگلمی ایدکلرن - گنه تیکشیره سبز قالغان. «مکتب» ژورنالی وعده سی بوینچه بو تیکشورلرگه اورن بیرسه کیرهک.

مدرسه محمدیه نڭ پروگرامماسی اوزلری اوچون گنه بولقدندن، اوزلرینه قاراب تو - زولگان. «مکتب» نکى ایسه عوممی بولاچقدر. شوگا کورده سوڭنی سی اطرافلیچه ملاحظه

توتیبیه

(۱۳ نچی نومبردن سوڭ)

بالا طوغاچدا اولگى آطنده بالانگ آش
 فازانى ۳ چاي قاشقى آزق صييارلىغنه
 بولادى، ۳ نچی آطناده ۶ قاشق وايکنچى
 آينده ۹ - ۱۰ قاشق قدرلى صييا.
 شول سيبىن برنچى آينده بالاغه تەو -
 لگينه ۸ مرتبه ۵ - ۶ شار چاي قاشقى بلەن
 صييق لاندرغان سوت ، ايکنچى آينده ۷
 مرتبه اونار چاي قاشقى ، ۳ نچی آينده ۶
 مرتبه ۱۱ - ۱۲ شار چاي قاشقى ، اوچ
 آيدىن سوڭ ۳ كنه مرتبه ۱۵ - ۱۶ شار
 چاي قاشقى سوت بيرورگه دە يارى در .
 بالانگ طازالغى، هضمينه قاراب البته
 يوقاعدهنى بر آز آلماشدر رهنده يارى .
 آنا سوتى اوستينه باشقه طعام بلەن دە طو -
 يدروورغه طوغرى كيلگانده ايسه ، آلانگ
 ايكيسن بر يولى بر - بر آرنلى آشاتودىن
 مەكن قىر صاقلانورغه، بلەكە بو مرتبه
 آنا سوتى بلەن ، ايکنچى طويدرغانده با -
 شقه طعام بلەن يعنى چيره نلاب طويدروورغه
 كيرهك . بالا موندى ترتيبلى طويدروورغه
 بر يولى اوق بولماسه دە ، بيك تيز كونيكه
 وكونككچ كونده آشاتا طورغان وقت نك
 ييتگانينى قچقروپ يا كه باشقه برور نۇرلى
 حركت بلەن آكلانادر . بالانى موندى
 ترتيب كه ايپەلەندرونك باشقه فائده لرى -
 ده بيك كوپ : موندى ترتيب كه ايپەلە -
 نگان بالا، اگرده آورو بولماسه، اور نىزغه
 قچقروپ ، جلاب بۇرچۇمى هم سوڭندن
 اوسه تۇشككچ يوق نەرسه كه اوپكەلەنچەن
 واوز سوزلى دە بولمى در .

طويدرو ترتيبى . بالانى كيرهك اوز آنا -
 سى، كيرهك چىت خاتون طويدروسون،
 كيرهك صنعى صورتده طويدر بىلسون، آنى
 عويدروده بىز معلوم ترتيب صاقلارغه
 كيرهك ؛ يعنى معلوم وقت لارده وكونينه
 معلوم مرتبه ده كنه آشانورغه كيرهك . بالا
 هر جلاغان صايون آنك آغزىنه ايمچەك
 قابىرو ، يا كه بر طوقتا ايمچە آشاتوبقنه
 طور وبالاغه ضرردىن باشقه نەرسه كيمۇرميدىر .
 اگرده بالانى آناسى يا كه ايمز وچى
 خاتون ايمزسه ، اول وقتده بالانى ايمزو
 ترتيبى اوشبو توبه نده يازغان رهوشچه رەك
 بولورغه كيرهك : ياكا طوغان بالانى كو -
 ندى هر ۲ - ۳ ساعتده بر مرتبه، تونده هر
 ۳ - ۴ ساعتده بر مرتبه ؛ برور آيدىن
 سوڭ تەولگينه ۸ - ۹ مرتبه ؛ آندىن سوڭ
 دورتنچى آيغه قدر تەولگينه ۷ - ۸ مرتبه،
 آلتى آيلغىغه قدر تەولكەكە ۷ مرتبه ،
 ۹ آيلغىغه قدر ۶ مرتبه . بالانى تۇنده ده كو -
 ندى ده گى كېك اوك چش طويدروورغه حاجت
 تۇشمى در ، بلەكە بالعكس بالانگ سلامت -
 لگى و آنانگ ده بالانگ ده طنچلغى اوچون
 تونده ايمز وگه معلوم بر چيك قوبارغه
 كيرهك ؛ شوبله، كه ۵ آيلق بالانى تۇنده بر
 مرتبه طويدرو تمام چينەدر . بالا موڭار
 بيك تيز عادت لەنه . بالانى هر ايمزگان
 وقتده ۱۰ - ۲۰ مينونلاب ايمزورگه كيرهك .
 بالانى صنعى صورتده طويدرغانده دا
 شوشى قاعدهنى ياغشى رعايه ايتەرگه كيرهك .
 فقط موندى طويدروده آزق نك مقدار -
 ينه بيك زور اهميت بيرورگه تىوش .